

Oral hälsa kurs 17
C- uppsats

**Vilken arbetssituation, ingångslön och upplevelse har den
nyutexaminerade tandhygienisten av sitt arbete som
legitimerad tandhygienist**

- en enkätstudie

Datum för examination: 2005-05-30

Författare: Margareta Ekstrand & Seida Erovic
Handledare: Pia Andersson
Examinator: Stefan Renvert

Tack till alla utbildningsorter i Sverige som har hjälpt oss med information och alla som medverkat i studien. Tack för att ni alla visat ett stort intresse av vårt arbete.

Särskilt ett stort tack till alla som hjälpt oss på Högskolan Kristianstad.

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie var att undersöka vilken arbetssituation, ingångslön och upplevelse nyutexaminerade tandhygienister har av det första arbetet som legitimerad tandhygienist. Studien bygger på en postenkät riktade till Sveriges samtliga nyutexaminerade tandhygienister år 2003 och 2004. Av resultatet i denna studie framkom att de flesta nyutexaminerade tandhygienisterna ansåg att det sammanfattande omdömet om sina utbildningar var att den var mer än tillräcklig eller tillräcklig, medan endast ett fåtal tyckte att den var otillräcklig. De som ansåg att utbildningen var otillräcklig i den kliniska delen ville bland annat ha mer extern praktik, fler patientpass, mer klinisk utbildning på skolan, mer handledning och mer receptionsarbete. Det som respondenterna ansåg vara otillräckligt av när det gällde teoretisk kunskap var ämnena bettfysiologi, ortodonti och pedodonti. Överlag var de flesta tandhygienister nöjda med sitt första arbete där de upplevde ett positivt bemötande och varierande arbetssituationer. Angående lönerna visade det sig vara en signifikant skillnad mellan folktandvården och den privata sektorn. Medelvärdet låg på 20 022 kronor för den privata sektorn och 18 522 inom folktandvården. Slutsats från denna enkätstudie är att de nyutexaminerade tandhygienisterna blir väl bemötta och behandlade. Studien visade också att tandhygienistutbildningarna ger en bra grund för arbetslivet. Det finns däremot område som behöver utvecklas i utbildningen.

ABSTRACT

What kind of working situation, salary and impression does the new examined dental hygienist have of their first employment as a registered dental hygienist.

The aim of the study was to describe how hygienist`s receiving their certificate during 2003 and 2004, perceive their working situation, salary and impression of their first employment as a registered dental hygienist. A questionnaire was sent out to new dental hygienist`s examined year 2003 and 2004 in Sweden. Most of the new examined dental hygienist`s found the education adequate or more than adequate. A few individuals found it inadequate. The ones finding the education inadequate wanted more clinical practice and more training in administrative work. Theoretical subjects that were suggested to be increase were stomatognathic physiology, orthodontic and pedodontic. Most of the dental hygienist`s were pleased with their first job and they experienced a positive treatment from the personnel and varied working situation. There was a significant difference between national dental service and the private practice regarding the salary. The mean value at the private practice was 20 022 and at the national dental service 18 522. The conclusion of the study is that newly examined dental hygienist`s like their job and that they feel that the education make them well prepared for their first experience in the “real life”. However there are some areas that needs to be developed in the education.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Tandhygienistens professionella roll och kompetensområde	2
SYFTE	4
MATERIAL OCH METOD	4
ETISKA ASPEKTER	5
RESULTAT	5
Arbetsituation	7
Ingångslön	8
Upplevelse av sitt arbete som tandhygienist	9
DISKUSSION	10
Metoddiskussion	10
Resultatdiskussion	11
SLUTSATS	12
REFERENSLISTA	13
BILAGOR	
Enkät	Bilaga 1
Följebrev	Bilaga 2
Synpunkter från respondenterna	Bilaga 3

INLEDNING

I Sverige startade tandhygienistutbildningen 1968 i vårdrkesskolans regi. Inträdeskraven till utbildningen var tandsköterskeutbildning och minst 2 års arbetserfarenhet (1). Utbildningen inriktade sig till stor del på förebyggande vård och behandling av parodontit (2). 1977 överfördes tandhygienistutbildningen till den kommunala Högskolan och utbildningen omfattade 40 poäng (1). Hösten 1988 påbörjades en tvåårig försöksutbildning för tandhygienister. Kravet på tandsköterskeexamen togs bort och inträdeskravet ersattes med allmän behörighet till högskolestudier kombinerat med särskilda behörighetskrav (3).

Sedan 1 juli 1991 är tandhygienisterna en legitimerad yrkesgrupp. Legitimation innebär att arbeta med ett eget yrkesansvar inom den formella kompetensen (4). Med formell kompetens menas kunnsighet och skicklighet som tandhygienisten tillägnar sig genom utbildning (5). År 1992 omfattade utbildningen 80 poäng på alla utbildningsorter i Sverige (6). I dag finns det åtta tandhygienistutbildningar i Sverige: Falun, Göteborg, Jönköping, Karlstad, Kristianstad, Malmö, Stockholm och Umeå. Alla utbildningar, förutom Malmö, erbjuder 120 poäng (8-15), men enligt högskoleförordningen SFS 1993:100 kan studenten avsluta utbildningen vid 80 poäng och erhålla yrkesexamen (7,8). I Falun, Göteborg, Jönköping, Karlstad, Kristianstad, Stockholm och Umeå erhåller studenten en kandidatexamen i oral hälsa efter 120 poäng (9-15). Efter fullgjord kandidatexamen kan tandhygienisten bedriva forskning (9). Alla tandhygienistutbildningar har oral hälsa som huvudämne. Övriga ämnen är hämtade från naturvetenskapliga, samhälls- och beteendevetenskapliga områden. I utbildningarna ingår även medicinska, psykologiska, sociala och kulturella relationer till huvudämnet oral hälsa. Den stora skillnaden mellan utbildningsorterna är upplägget av de olika kurserna (8-15), samt att Högskolan i Karlstad är den enda tandhygienistutbildningen som är en nätbaserad distansutbildning. De kliniska studierna vid denna utbildningen sker på utbildningskliniken eller vid tandvårdskliniker i länet (10).

Enligt högskolelagens allmänna mål ska en nyutexaminerad tandhygienist ha:

- Förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar
- Förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem
- Beredskap att möta förändringar i arbetslivet (16).

Utöver de allmänna målen i högskolelagen skall nyutexaminerade tandhygienister även ha,

- Förvärvat de kunskaper och färdigheter som fordras för att självständigt kunna arbeta som tandhygienist
- Förvärvat kunskaper om munhålets betydelse för det allmänna välbefinnandet och allmäntillståndets inverkan på munhälsan
- Tillägnat sig förmågan att svara för regelbundna undersökningar av munstatus samt att analysera, utreda och dokumentera behov av munhälsovårdande insatser och utvärdera insatta åtgärder
- Utvecklat sin självkänedom och förmåga till inlevelse och därigenom, med beaktande av en helhetsbild av människan, utvecklat sin förmåga till goda relationer med patienter och deras närstående (7).

Tandhygienistens professionella roll och kompetensområde

Tandhygienistens yrkesområde inkluderar barn, ungdomar, vuxna och äldre individer i privat och offentlig verksamhet. Tandhygienistens professionella roll innebär att arbeta i förebyggande syfte med pedagogiska metoder, att kartlägga hälsobehov, att utveckla och genomföra hälsobefrämjande strategier, samt att utvärdera hälsoinsatser för att främja munhälsa på individ-, grupp och samhällsnivå. Äldretandvård har under senare år utökats med uppsökande verksamhet, i vilket det ingår att utbilda och handleda personal i munvård. Nationell och internationell vetenskaplig utveckling inom yrkesområdet ska kunna följas (9, 17)

Tandhygienistens kompetensområde innefattar:

- Diagnostik av karies och tandlossningssjukdomar
- Terapiplanering inom kompetensområdet
- Behandling i förebyggande och botande syfte

- Hälsofrämjande insatser till olika befolkningsgrupper
- Utbildning av olika personalgrupper, bl.a. vårdpersonal och skolpersonal
- Administration och ledarskap (18).

Som legitimerad tandhygienist ska man följa de etiska reglerna som finns för yrket, så att alla patienter kan garanteras ett värdigt och sakkunnigt bemötande. De etiska reglerna innebär bl.a. att tandhygienisten:

- Ska ha ett personligt ansvar för sin verksamhet
- Ska hålla sig noga underrättad om de skyldigheter som i allmän lag eller särskilda författningar och föreskrifter som gäller för tandhygienisten
- Ska ha ett personligt uppträdande så att yrkeskåren respekteras
- Får inte påverkas av patientens nationalitet, religion, ras, hudfärg, kön, politiska åskådning eller samhällsställning
- Ska informera patienten om behandlingens innehåll, omfattning och kostnad samt de rättigheter patienten har (19).

Ingångslönen är individuell och differentierad utifrån utbildning, erfarenhet och kompetens. Oavsett vilken arbetsmarknadssektor man arbetar inom så skall lönenivån bestämmas utifrån samma utgångspunkt. I samband med att den anställdes kompetens, skicklighet och erfarenhet utvecklas så skall en positiv löneutveckling garanteras (20).

Utbildningen till tandhygienist ska ge en god förberedelse inför det kommande yrket. Enligt vår kännedom finns det endast en enkätstudie publicerad om nyutexaminerade tandhygienister när de kommer ut i arbetslivet. Undersökningen som var en enkätstudie riktade sig till tandhygienister och dess arbetsgivare och denna publicerades 1993 (3). Syftet med studien var att undersöka vilka arbetsuppgifter den tvåårsutbildade tandhygienisten hade och att undersöka om den tvåårsutbildade hygienisten hade kunskaper och färdigheter som motsvarade arbetsgivarens krav på en nyexaminerad tandhygienist. Dessutom skulle enkäten ta reda på om det nyexaminerade tandhygienisterna upplevde att utbildningen hade gett dem tillräckliga kunskaper och färdigheter för att klara av sitt arbete som tandhygienist. Resultatet visade att tandhygienisterna huvudsakligen arbetade med

vuxna revisionspatienter samt med parodontal- och stödbehandling. Studien visade även att de flesta hygienisterna ansåg att utbildningen gav dem tillräckliga kunskaper och färdigheter, men man ville ha ytterliggare utbildning inom odontologiska ämnen samt mer praktik (3). Det är av intresse att se hur dagens tandhygienister upplever sin arbetssituation. Att utvärdera vilken arbetssituation, ingångslön och upplevelse en nytexaminerad tandhygienist har av sitt första arbete, ger en inblick hur det fungerar i arbetslivet för denna grupp.

SYFTE

Syftet med denna studie var att undersöka vilken arbetssituation, ingångslön och upplevelse nytexaminerade tandhygienister har av det första arbetet som legitimerad tandhygienist.

MATERIAL & METOD

Undersökningen som var frivillig har genomförts med användning av enkät som innehöll 27 frågor med både öppna och slutna svarsalternativ. Enkätfrågorna var egenhändigt konstruerade, med inspiration av två redan gjorda enkäter, en skapad av Tandläkarförbundet (21) och en av professor Stefan Renvert (3). Målgruppen för undersökningen var tandhygienister som nytexaminerades i Falun, Göteborg, Jönköping, Karlstad, Kristianstad, Malmö, Stockholm och Umeå under våren 2003 och 2004, vilket sammanlagt var 192. Namn och adresser har samlats in med hjälp av klasslistor från de högskolor som tandhygienisterna examinerades vid. Enkäten (bilaga 1) tillsammans med följebrev (bilaga 2) sändes ut via post i slutet av februari månad och respondenten ombads att svara inom en vecka. De respondenter som inte återsände enkäten efter en vecka fick en påminnelse hemskickad. Ett svarskuvert som var kodat medskickades. När enkäten återkom prickades koden av mot kodlistan av en för studien oberoende person, därefter avskildes kodsiffran från svarskuvertet så att onödiga påminnelser inte skulle skickas ut. Det insamlade materialet har förvarats inlåst i receptionen vid Högskolan i Kristianstad. Sex av de 192 enkäterna kunde inte levereras till mottagare p.g.a. felaktig adress och räknades bort och 84 stycken skickade inte tillbaka enkäten. Det sammanlagda antalet deltagare i denna studie är därför 102 (53 %) nytexaminerade tandhygienister. För att undersöka huruvida enkäten fungerade utfördes en pilotstudie på åtta individer

som har gått tandhygienistutbildning 80/85 poäng vid Högskolan i Kristianstad innan utskick av enkäten till undersökningsgruppen gjordes. Denna pilotstudie visade att frågorna uppfattades korrekt, men vissa korrekationer angående ordval samt placering av frågor gjordes. Chitvå test används för att undersöka om det fanns skillnad i lön mellan tandhygienister som arbetade privat eller inom folktandvården. p värde $< 0,05$ bestämdes som statistiskt signifikant. Analysen av det insamlade materialet bearbetades i databasprogrammet SPSS 12.0 (Statistical Package of Social Sciences, version).

ETISKA ASPEKTER

Ansökan om etiskt tillstånd har skett hos etiska rådet på institutionen för hälsovetenskaper vid Högskolan Kristianstad, dnr. ER2005-9. Kontakt med samtliga utbildningsansvariga på högskolorna har skett via telefon, då de har informerats om undersökningen i samband med förfrågan om klasslista.

Tillsammans med enkäten skickades det ut ett följebrev med information till respondenterna. I detta brev skrevs det att deltagandet var frivilligt. Samtycke inhämtades genom att de svarade på enkäten. Forskningsdata behandlades konfidentiellt och förvarades på ett säkert sätt så att obehöriga inte kunde komma åt de insamlade uppgifterna (22). Tandhygienisternas adresslistor samt enkäterna kommer att förstöras och inte användas i andra sammanhang efter att studien är slutförd och godkänd.

RESULTAT

Av 192 utskickade enkäter besvarade 102 respondenter enkäten från åtta olika utbildningsorter i Sverige (tabell 1). Av dessa 102 respondenter var det fyra som tog sin tandhygienistexamen år 2003 och 98 år 2004. Trettionio av de svarande hade tidigare erfarenhet av tandvården och oftast tidigare arbete som tandsköterska ($n = 34$).

Tabell 1. Fördelning utav antal utskick och besvarade enkäter hos nyutexaminerade tandhygienister

Utbildningsort	Antal Utskick (n=192)	Antal Besvarade (n=102)
Falun	21	14
Göteborg	17	13
Jönköping	12	5
Karlstad	39	22
Kristianstad	15	14
Malmö	17	7
Stockholm	49	17
Umeå	22	10

Nästan hälften (n=49) var i åldersgruppen mellan 20 och 30 år, medan 33 var i åldersgruppen 30-40 år, 18 respondenter i gruppen 40-50 år och två i gruppen 50-55 år.

Av respondenterna erhöll 72 arbete inom tre månader, medan 15 erhöll arbete tre månader eller senare efter examinationen. Fjorton hade inte fått något arbete p.g.a. olika orsaker, t.ex. att de hade sökt, men inte fått något (n=9), samt fortsatta studier (n=5). Ett bortfall fanns på frågorna om arbete. Denna respondent inräknades i dem som inte hade erhållit arbete (n=15) och behövde inte svara på följande frågor och ingår därav inte i följande resultat. Följande resultat bygger på enkäter från 87 respondenter.

Femtiofyra arbetade inom folktandvården, 30 arbetade inom den privata sektorn, medan en hade startat eget företag. Det interna bortfallet på frågan var två respondenter.

Arbetsituation

Angående frågan om man ansåg att man efter slutförd grundutbildning hade behov av en handledare/mentor svarade 66 respondenter att de hade ett behov och 46 av dessa uppgav att de fick tillgång till en handledare/mentor. En respondent besvarade inte frågan.

Flertalet av de som hade tillgång (n=28) till en handledare/mentor fick tillgång till denna så länge de önskade. Det interna bortfallet på frågan var 14 respondenter. Sextiosju fick längre tid på sig när det gällde behandlingarna i början av sitt första arbete. De flesta som fick längre tid på sig i början av sitt arbete fick själva välja under hur lång period de ville ha det. När det gällde hur mycket längre tid de fick på de olika behandlingarna svarade 33 att de fick mellan 11- 20 minuter längre tid på sig. Det interna bortfallet var 10.

De flesta (n = 65) nytexaminerade tandhygienister uppgav att de arbetar med alla de patientgrupper som vi angivit, som var barn- och ungdoms patienter (70), vuxna revisionspatienter (86), patienter med parodontit (85) och patienter med karies (75). På denna fråga kunde flera alternativ anges. Angående extern verksamhet var det 72 respondenter som inte arbetade med detta, men om det ingick i arbetsuppgifterna så var det uppsökande verksamhet och information på barnavårdscentralen som dominerade.

De flesta nytexaminerade ansåg att det sammanfattande omdömet om sina utbildningar var mer än tillräcklig eller tillräcklig för 71 respondenter, medan 14 tyckte att den var otillräcklig. Det interna bortfallet var två respondenter. De svarande som ansåg att utbildningen var otillräcklig ville bland annat ha fler kliniktimmar, mer barntandvård och mer individuell handledning på utbildningen.

I frågan om de att efter slutförd grundutbildning hade tillräcklig klinisk färdighetsträning för att arbeta självständigt som tandhygienist svarade 72 respondenter att de hade mer än tillräcklig eller tillräckligt med klinisk kunskap, medan 15 ansåg att de hade otillräcklig kunskap.

Angående om utbildningen motsvarade arbetslivets/arbetsgivarens krav svarade 55 respondenter ja, medan 30 inte ansåg detta. De respondenter som svarade nej (n=30) uppgav att de saknade teoretiska kunskaper efter slutförd grundutbildning i ämnena bettfysiologi, ortodonti samt pedodonti. Inom dessa ämnen önskades mer kunskap för att bland annat kunna bemöta och ta hand om patienter inom dessa områden på ett bättre sätt. Internt bortfall på frågan var två.

När det gäller att förändra praktiken för att bättre motsvara arbetslivet/arbetsgivarens krav svarade 27 att de ville att denna skulle förändras med bland annat fler patientpass, mer klinisk utbildning på skolan, mer handledning, mer extern praktik och mer receptionsarbete.

Ingångslön

I frågan om vilken ingångslön (tabell 2) respondenterna fick vid deras första arbete som tandhygienist finns en statistisk signifikant skillnad ($p < 0,0005$) på ingångslönen mellan privat och folktandvården.

Tabell 2. Ingångslönen hos nyutexaminerade tandhygienister (n=87)

Arbetssektor	Medellön*	Median	Lägsta lön	Högsta lön
Privat	20 022	19 900	17 500	25 735
Folktandvården	18 522	18 100	17 200	21 000

* chitvåtest, p värde < 0,0005

Ingen av respondenterna som arbetade inom folktandvården var mycket nöjda med lönen, medan 14 var nöjda. Inom den privata sektorn svarade sju att de var mycket nöjda och 17 att de var nöjda. De som varken var nöjda eller missnöjda arbetade fem inom den privata sektorn och 15 inom folktandvården. Inom den privata sektorn var det enbart två som var missnöjda eller mycket missnöjda, medan inom folktandvården var det 25 som var missnöjda eller mycket missnöjda.

Förmåner utöver sin ingångslön förekom hos 66 av respondenterna, medan 19 inte fick några förmåner utöver sin lön. Av dem som fick förmåner, fick majoriteten friskvård och massage. Det interna bortfallet var två.

Upplevelser av sitt arbete som tandhygienist

Många av respondenterna upplevde att de fick stöd av sina arbetskamrater, medan fyra inte kände detta. Tabell 3 visar det hur respondenterna upplevde sitt första arbete som tandhygienist.

Tabell 3. Upplevelser av det första arbetet som tandhygienist, (n=86)

Upplevelse	I hög grad	Ganska hög grad	I liten mån	Inte alls
Trivsamt miljö	51	32	2	1
Välkommen	64	17	4	1
Lugnt	13	33	31	8
Roligt	52	29	3	1
Stimulerande	44	35	6	1
Lärorikt	59	26	2	0
Flexibelt	28	36	16	6
Stressigt	17	36	30	4
Nervöst	17	25	29	16
Obehagligt	3	3	19	62
Tråkigt	0	3	20	62

Internt bortfall var en på samtliga faktorer.

De flesta (n= 80) var nöjda med sitt yrkesval som tandhygienist, medan 4 inte var nöjda. Det interna bortfallet var tre. De som inte var nöjda svarade att:

”Vet ej, varierar från dag till dag”

”Tandhygienistyrket är inte spännande i längden”

”Få tandhygienist jobb”

”För mycket ansvar och socialt engagemang”

”Alldeles för låg lön efter högskoleutbildning och med studielån”

Respondenterna gavs möjlighet att ge synpunkter utöver enkätsvaren på frågorna. Citat på dessa synpunkter presenteras i bilaga 3.

DISKUSSION

Metoddiskussion

Eftersom undersökningen riktade sig till nyutexaminerade tandhygienister i Sverige, och att dessa omfattade 192 individer, ansåg vi att en enkätstudie var den bästa metoden. Studien skulle ge en så riktig bild som möjligt över hur situationen för nyutexaminerade tandhygienister var, varför intervjuer uteslöts på grund av att endast ett fåtal då kom att ingå. Vi hade däremot ingen ambition att jämföra mellan de olika skolorna, utan ville få en total bild.

Vi valde att skicka ut enkäten även till tandhygienister som hade avslutat sin utbildning 2003 eftersom vi gick efter skolornas adresslistor på nyutexaminerade, dessa listor inkluderade även studerande som gick ut 2003. Av de respondenter som besvarade enkäten var det endast fyra som tog sin examen år 2003. Att inte fler av dessa besvarade enkäten kan bero på att de arbetat en längre tid och att enkäten därför inte kändes relevant. Om urvalet endast hade riktats till de som slutade sin utbildning 2004 hade troligtvis bortfallet minimerats.

Mer än 50 % av respondenterna besvarade enkäterna. Eftersom enkäten skickades till tandhygienister som ganska nyligen avslutat sin utbildning bör respondenterna själva ha genomfört någon typ av studie. Flertalet borde förstå vikten av högt deltagande, varför vi förväntade att fler skulle besvara enkäten.

Av dem som svarade kom däremot positiv respons bland annat genom att många ville att vi skulle skicka det färdiga arbetet till dem. Av svaren från nyutexaminerade tandhygienister från samtliga utbildningar i Sverige märkte vi att de respondenterna som hade gått sin utbildning vid Högskolan Kristianstad hade högst svarsfrekvens (93 %). Detta kan bero på att enkäten kommer från samma skola som har gjort utskicken och dessa kände kanske därför mer samhörighet med oss författare. Om någon oberoende person utanför utbildningarna hade skickat ut enkäten kan svarsfrekvensen ha sett annorlunda ut. Av de resterande skolorna hade tre utbildningar mellan 60 -70 % svarsfrekvens, medan fyra utbildningar låg runt

30- 40 %. Det finns inga uppgifter på den grupp som inte svarade eftersom vi endast hade klasslistor att tillgå. Orsaken till varför så många inte svarade kan bero på att de kanske inte tyckte det var viktigt, hade en negativ inställning till utbildningen eller har inte fått något jobb. En annan anledning till bortfallet kan bero på att de eventuellt tyckte att frågorna var för många och därav inte svarade på enkäten. Ytterligare en påminnelse kan också ha påverkat svarsfrekvensen. Enligt Göran Ejlertsson ska man göra två påminnelser för att få en så hög svarsfrekvens (22). Men detta fanns det tyvärr inte tid till.

Trots att en pilotstudie genomfördes fanns brister med några av frågorna i enkäten. Frågan vilken åldersgrupp respondenterna tillhörde var fel grupperad. Denna skulle vara 20- 29 år, 30- 39 osv. istället för 20-25 år, 25-30 år osv. Fråga 15 (bilaga 2) som handlar om vilken anställningsform respondenterna hade redovisas inte i resultatet, p.g.a. respondenterna hade angivit flera alternativ, medan ett svarsalternativ var meningen. Vid fråga 18 b (bilaga 2) upptäckte vi att i samma fråga ställdes två frågor. Detta kan påverka resultatet på så vis att respondenten endast har svarat på en av frågorna.

Resultatdiskussion

Arbetsituationen var varierande för de flesta och inställningen till deras första arbete som legitimerad tandhygienist var relativt positiv. Resultatet visade i stort att respondenterna var överlag positiva till utbildningen och dess innehåll, men ville ha mer undervisning i pedodonti, ortodonti och bettfysiologi, samt mer extern praktik och fler patientpass. Av studien kan man se att ännu tycks inte utbildningens mål sammanfalla helt och hållet med tandhygienistens arbetsuppgifter. Då det visade sig att tandhygienisterna arbetade ungefär lika mycket med barn som vuxenpatienter. Utbildningen borde därför utgå efter arbetslivets krav och förändring. I dagsläget så läser man vid Högskolan Kristianstad 1 poäng ortodonti, 1,5 poäng pedodonti, jämfört med 4 poäng parodontologi och kariologi i vardera ämne (24). Då yrkesrollen har förändrats från att till stor del ha arbetat med parodontit patienter till mer undersökningar av barn och ungdomar så borde även ämnena som rör dessa grupper utökas.

En studie på nyutexaminerade tandläkare visade att de flesta ansåg att grundutbildningen var tillräcklig. Samtidigt var de inte redo att arbeta självständigt, utan de kände att de behövde en handledare den första tiden efter utbildningen, vilket de flesta också fick. Studien visade även att många tandläkare inom folktandvården inte var nöjda med sina löner, till skillnad från tandläkare som arbetade privat (21). Detta resultat överensstämmer med den studie vi har gjort på nyutexaminerade tandhygienister i Sverige. Vår studie överensstämmer till stor del även med en enkätstudie som publicerades 1993, som gjordes på den tvååriga tandhygienist utbildningen vid Högskolan i Kristianstad (4). Resultatet i denna visade att utbildningen gav tillräckliga kunskaper och färdigheter, samt att tandhygienisterna önskade ytterligare utbildning i odontologiska ämnen och mer praktik. Anledningen till att det kan vara så här, trots att utbildningen är bra så vill man ha mer kunskaper och i synnerhet praktik detta kanske för att bli säker och mer självständig i sitt arbete.

De som arbetade inom den privata sektorn var mer nöjda med sin ingångslön jämfört med de som arbetade på folktandvården. Svenska tandhygienistföreningen rekommenderade år 2003 för nyutexaminerade 18 000 kronor som lägsta lönen. Idag år 2005 rekommenderar STHF 20 000 kr/månaden för nyutexaminerade tandhygienister (23). Resultatet av denna studie visade, att ingångslönen kan vara mindre för många än vad den sägs vara enligt tandhygienisternas fackförening SRAT. Med hjälp utav SRAT:s lönestatistik gjord år 2003 kan man se en skillnad lönemässigt på kommun- och landstingsanställda och privatanställda på ca 2000 kronor som fortfarande överensstämmer (20). Man kan fortfarande diskutera om denna lön inte är för låg när man har en treårig utbildning med kandidatexamen bakom sig. Detta kommer antagligen vara ett viktigt ämne framöver för många utexaminerade hygienister.

SLUTSATS

Slutsats från denna enkätstudie är att de nyutexaminerade tandhygienisterna blir väl bemötta och behandlade. Studien visade också att tandhygienistutbildningarna ger en bra grund för arbetslivet. Det finns däremot områden som behöver utvecklas i utbildningen. Angående ingångslönen fanns det en signifikant skillnad mellan folktandvården och den privata sektorn.

REFERENSLISTA

1. Bäckström S, Engströmer B, Söderberg I. Tandsköterske- och tandhygienstyrkenas framväxt, etablering och förändring under 1900-talet, En deskriptiv studie. Stockholm: Stockholms läns landsting, utbildningsnämnden, 1987.
2. Widenheim J, Renvert S, Birkhed D. Förebyggande Tandvård. Stockholm: Gothia, 2:a upplagan, 2003.
3. Renvert S. Tvåårig tandhygienistutbildning, en analyserande enkätstudie. Tandläkartidningen 1993; 2: 60-64.
4. Wijkström A, Öhrn K, Sundberg H. Vad innebär det att vara leg. Tandhygienist?. Tandhygienisttidningen 1993; 2: 41-44.
5. Nationalencyklopedin band: 11, s 219. Höganäs; Bra Böcker, 1993.
6. SOU 1993:12 Statens offentliga utredningar.
7. SFS 1993: 100 Högskoleförordningen. Stockholm. Utbildningsförlaget
8. Utbildningsplan Malmö Högskola. (2004) Odontologiska fakulteten. URL: <http://www.mah.se> [Tillgänglig 11 oktober 2004].
9. Utbildningsplan Kristianstad Högskola. (2001) Institutionsstyrelsen. URL: <http://www.hkr.se> [Tillgänglig 11 oktober 2004].
10. Utbildningsplan Karlstad Högskola. (2004) Fakultetsnämnden. URL: <http://www.kau.se> [Tillgänglig 11 oktober 2004]
11. Utbildningsplan Göteborgs universitet. (2002) Odontologiska fakulteten. URL: <http://www.odontologi.gu.se> [Tillgänglig 11 oktober 2004]
12. Utbildningsplan Karolinska institutet. (2002) institutionsstyrelsen. URL: <http://www.edu.ki.se> [Tillgänglig 11 oktober 2004]
13. Utbildningsplan Jönköping Högskola. (2004) URL: <http://www.mars.hhj.hj.se> [Tillgänglig 11 oktober 2004]
14. Utbildningsplan Dalarna Högskola. (2004) utbildnings- och forskningsnämnden. URL: <http://www.du.se> [Tillgänglig 28 oktober 2004]
15. Utbildningsplan Umeå Högskola. (2003) fakultetsnämnd. URL: <http://www.odont.umu.se> [Tillgänglig 28 oktober 2004]
16. Wenander Å. Tandhygienist utbildningens yrkesrelevans. Göteborgs universitet, 1999.
17. SFS 1992: 1434 Högskolelagen. Stockholm: Utbildningsförlaget

18. Socialstyrelsen. Tandhygienisternas framtida uppgifter och kompetens, rapport från 1997 års utredning.
19. Fröberg U-H. Tandhygienistens yrkesansvar. Lidingö: Grafiska Huset, 1992
20. Sveriges Tandhygienistförening. Lönepolitisktprogram för legitimerade tandhygienister, 2004.
21. Suslick J. Många nya tandläkare osäkra. Tandläkartidningen, 2004; 7: 16-19.
22. Ejlertsson G. Enkäten i praktiken. Studentlitteratur. Lund, 1996
23. Sveriges Tandhygienistförening. Lönepolitisktprogram för legitimerade tandhygienister, 2005.
24. Personlig kommunikation, lektor Pia Andersson, 05-05-16.

Du markerar Ditt svar genom att sätta ett kryss i den ruta som motsvarar det alternativ som stämmer bäst med Din uppfattning. Om annat så anges detta.

1. Till vilken åldersgrupp tillhör Du? 20-25 25-30
 30-35 35-40
 40-45 45-50
 50-55 55-60
-

2. a) Hade Du någon tidigare erfarenhet av tandvården innan din utbildning?

Ja Nej

b) Om Ja, vilken erfarenhet hade Du? _____

3. Vilket år tog Du Din tandhygienistexamen? 2003
 2004
-

4. Var gick Du Din tandhygienistutbildning?

Falun Kristianstad
 Göteborg Malmö
 Jönköping Stockholm
 Karlstad Umeå

5. Hur många poäng bestod Din utbildning av? 80 poäng 85 poäng
 120 poäng
-

6. a) Har Du arbetat som tandhygienist efter att Du fick Din legitimation?

Ja, erhöll arbete direkt (inom tre månader)
 Ja, erhöll arbete efter tre månader eller senare
 Nej, men har sökt tandhygienistarbete
 Nej, har ej sökt tandhygienistarbete. *

b) Om nej har ej sökt tandhygienistarbete, varför? _____

**Vi är tacksamma ifall Du svara nej ändå skickar in enkäten till oss!*

7. a) Anser Du att Du efter slutförd grundutbildning hade tillräcklig klinisk färdighetsträning för att arbeta självständigt som tandhygienist?

- Mer än tillräcklig
 Tillräcklig
 Otillräcklig

b) Om otillräcklig vad saknades? _____

8. Anser Du att kunskaperna var tillräckliga efter slutförd grundutbildning i följande teoretiska ämnesområden för Ditt kliniska arbete som tandhygienist?

	Mer än tillräckligt	Tillräckligt	Otillräckligt
Bettfysiologi	☐	☐	☐
Gerodontologi	☐	☐	☐
Kariologi	☐	☐	☐
Ortodonti	☐	☐	☐
Parodontologi	☐	☐	☐
Pedodonti	☐	☐	☐

9. a) Vilket är Ditt sammanfattande omdöme om utbildningen?

- Mer än tillräcklig
 Tillräcklig
 Otillräcklig

b) Om otillräcklig, ange vad som inte var bra.

10. Anser Du att utbildningen motsvarar arbetslivets/arbetsgivarens krav?

- Ja. Gå till fråga nr 13
 Nej

11. a) Om nej till fråga nr 10. Skulle Du vilja förändra teoretiska ämnen för att bättre motsvara arbetslivet/arbetsgivarens krav?

- Ja
 Nej

b) Om ja till fråga 11a. Vilka teoretiska ämnen skulle Du vilja förändra för att bättre motsvara arbetslivet/arbetsgivarens krav? _____

c) Varför skulle Du vilja förändra de ämnen Du uppgav i fråga 11b? _____

12. a) Skulle Du vilja förändra praktiken för att bättre motsvara arbetslivets/arbetsgivarens krav?

- Ja
 Nej

b) Om ja till fråga 12a vad skulle Du vilja förändra? *Du kan ange flera alternativ!*

☐ Flera patientpass	☐ Färre patientpass
☐ Mer receptionsarbete	☐ Mindre receptionsarbete
☐ Mer sterilarbete	☐ Mindre sterilarbete
☐ Mer handledning	☐ Mindre handledning
☐ Mer klinisk utbildning på skolan	☐ Mer extern praktik
☐ Annan typ av patienter, i så fall vilka _____	

c) Egna synpunkter: _____

13. Inom vilket län hade/har Du Ditt första tandhygienistarbete?

☐ Blekinge län	☐ Södermanlands län
☐ Dalarnas län	☐ Uppsala län
☐ Gotlands län	☐ Värmlands län
☐ Gävleborgs län	☐ Västmanlands län
☐ Hallands län	☐ Västerbottens län
☐ Jämtlands län	☐ Västernorrlands län
☐ Jönköpings län	☐ Västra Götalands län
☐ Kronobergs län	☐ Örebro län
☐ Landstinget i Kalmar län	☐ Östergötlands län
☐ Norrbottens län	
☐ Skåne län	
☐ Stockholms läns	

14. Var arbetar Du? Privat Folktandvård Eget företag

15. Vilken anställningsform hade Du vid Ditt första arbete?

- Heltid
 Tillsvidare
- Deltid; hur mycket _____
 Vikariat; hur länge _____
-

16. Anser Du att efter slutförd grundutbildning hade behov av en handledare/mentor?

- Ja
 Nej
-

17. a) Hade Du i Ditt första arbete som tandhygienist efter slutförd utbildning tillgång till en handledare/mentor?

- Ja
 Nej

b) Om ja, i vilken yrkeskategori var din handledare/mentor? _____

c) Hur länge hade Du tillgång till Din handledare/mentor? _____

18. a) Fick Du längre tid på dig när det gällde behandlingarna i början på Ditt första arbete?

- Ja Nej

b) Om ja till fråga 18a, Under hur lång period och hur mycket längre tid fick Du på de olika behandlingarna

19. Vilka patientgrupper har du som tandhygienist? *Du kan ange flera alternativ!*

Barn- och ungdomar patienter

Vuxna revisionspatienter

Patienter med parodontit (Information, munhygieninstruktion, scaling, bakterieprovtagning och stödbehandlingar).

Kariespatienter (kostutredning, saliv-/ bakterieprovtagning, fluorprofylax)

20. Om du arbetar med extern verksamhet, t ex uppsökande tandvård eller barnhälsovårdsinformation, ange vilket _____

21. a) Vilken var ingångslönen vid Ditt första arbete som tandhygienist?

b) Fick Du några förmåner (t ex betald friskvård, massage) utöver Din ingångslön?

Ja Nej

c) Om ja till fråga 21b; vilka förmåner fick Du? _____

22. Vilken lön begärde Du vid Ditt första arbete som tandhygienist?

23. Vad tyckte Du om ingångslönen Du fick?

- Mycket nöjd
- Nöjd
- Varken nöjd eller missnöjd
- Missnöjd
- Mycket missnöjd

24. Kände Du att Du fick stöd av Dina arbetskamrater i Ditt första arbete?

Ja Nej

25. Vilka var Dina upplevelser av det första arbetet som tandhygienist?

	I hög Grad	Ganska hög grad	I liten mån	Inte alls
Stressigt	☐	☐	☐	☐
Nervöst	☐	☐	☐	☐
Trivsamt miljö	☐	☐	☐	☐
Välkommen	☐	☐	☐	☐
Lugnt	☐	☐	☐	☐
Obehagligt	☐	☐	☐	☐
Roligt	☐	☐	☐	☐
Stimulerande	☐	☐	☐	☐
Tråkigt	☐	☐	☐	☐
Lärorikt	☐	☐	☐	☐
Flexibelt	☐	☐	☐	☐

26. Är Du nöjd med Ditt yrkesval som tandhygienist?

Ja Nej

Om nej varför _____

27. Om Du vill ge **andra synpunkter** om Din arbetssituation, ingångslön och upplevelse som nyutexaminerad tandhygienist som vi inte har tagit upp så kan Du göra det här.

Tack för Din medverkan!

Institutionen för Hälsovetenskaper
Tandhygienistprogrammet

Hej!

Vi är två tandhygieniststuderande vid Högskolan i Kristianstad, som ska göra en enkätundersökning till vår C-uppsats. Syftet med denna enkät är att undersöka vilken arbetssituation, ingångslön och upplevelse nyutexaminerade tandhygienister har av det första arbetet som legitimerad tandhygienist.

Vi har valt att skicka denna enkät till Dig eftersom Du tillhör målgruppen för undersökningen där nyutexaminerade tandhygienister från alla utbildningsorterna i Sverige kommer att ingå.

Ditt deltagande i undersökningen är frivilligt, men för att få ett bra resultat är det viktigt med ett så högt deltagande som möjligt. Så vi är tacksamma om Du vill medverka och skicka tillbaka den ifyllda enkäten i bifogat frankerat svarskuvert innan den 1 Mars.

Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt. All data kommer att förvaras inlåst på ett säkert sätt så att obehöriga inte kan komma åt de insamlade uppgifterna. Ett svarskuvert som är kodat medskickas. När enkäten återkommer prickas koden av mot kodlistan av en för studien oberoende person, därefter avskilds kodsiffran från svarskuvertet så att inga onödiga påminnelser sker.

Har Du några frågor angående enkäten och dess innehåll så är Du välkommen att vända Dig till oss på nedanstående nummer.

Tack på förhand för Din medverkan!

Med vänliga hälsningar

Margareta Ekstrand
Tandhygieniststuderande
Tel: 044- 350069

Seida Erovic
Tandhygieniststuderande
Tel: 0739-818194

Deltagarna i enkäten fick möjligheten till att ge egna synpunkter om de ville och här är citaten från enkäterna.

- ”Mitt första jobb var en negativ upplevelse pga. att tandläkaren och tandsköterskan på arbetsplatsen förväntade sig att jag kunde mer. Självförtroendet dalade i botten! Nu jobbar jag med en underbart förstående tandläkare som höjer mitt självförtroende genom att låta mig lära mig genom erfarenhet. Jättebra mentor! Jobbet känns SÅ mycket roligare”
- ”Mitt tips i denna mån kan man välja hos vem man ska jobba, välj en arbetsplats du trivs i. Fråga mycket om vad för inställning man har till patient och arbetskamrater”
- ”En sak som stör mig är att den tre åriga utbildningen inte har uppskattats eller har varit meriterande. Lite mer lön bör man få om man läst 40 poäng extra”
- ”Tycker lönen är skamligt låg i förhållande till ansvar. Jobbet är ganska slitsamt för armar, nacke och rygg”
- ”Vågade inte kräva högre ingångslön utan var tacksam för ett arbete. Idag ångrar man det. Inom folktandvården träffar man alla slags människor. Arbetet är stimulerande samtidigt som det är enformigt”
- ”Se till att hitta ett ställe där du trivs istället för att prioritera en hög lön! Våga fråga dina arbetskamrater så fort du är osäker på något”
- ”Viktigt att ha en bra relation med tandläkaren så att man kan få respons på det man gör och tänker som nyutbildad hygienist. Tror det är bra att komma ut på kurser och andra dentala träffar/möten”
- ”Lägg inte undan böckerna efter examensdagen. Det är mycket bra att friska upp minnet ibland”

- ”Jag vet inte om jag valt rätt, men kan tänka mig att jobba några år och ge det en chans. Ibland känns det väldigt stressigt och intäktsfokuserat och jag bryr mig nog om patienterna lite för mycket”
- ”Jag är nöjd med mitt yrkesval, men det går i vågor! Ibland kan man sjunka in i en svacka och undrar vad gör jag här? Men jag har en kanon bra chef som jag känner stöd ifrån och som är vidöppen som person. Jag vågar fråga om allt och det är mycket viktigt!”
- ”Det finns inte mycket jobb, många sökande, arbetsgivare kräver erfarenhet. Man kan inte få erfarenhet om man inte får något jobb, eller hur?”
- ”Jag har väldigt dålig erfarenhet från folktandvården att den inte ger nyutexaminerade utan erfarenhet en chans. Jag har varit på ca 5 intervjuer och skrivit 30 ansökningar men utan resultat. Det var de privata arbetsgivarna som själva tog kontakt och anställde. Jag hade inte ens sökt dessa jobb.”
- ”Se till att få en bra handledare i början som är intresserad och kunnig och tycker att det är kul att dela med sig av sina erfarenheter.”
- ”Titta efter stressfaktorer som kan vara besvärliga och skadliga för kroppen vid sin första anställning. Tex. att man får vila ut sig då och då eller att man hinner ta en liten rast då och då, att arbetsmiljön känns rätt helt enkelt. Många privat kliniker har en tendens att inte tänka på sina anställda utan vill bara ha mer och mer patienter, detta skadar de anställda i det långa loppet.”
- ”När man arbetar privat, så saknar man en kollega som man kan diskutera med om olika saker. De vill också gärna att man har tandsköterske utbildning så att man också kan jobba som sköterska. Det tycker jag inte om, för varför ska man ha två yrken.”
- ”En mentor och någon form av introduktion hade förmodligen gett mig en bättre start.”

- ”Det är inte lätt att börja på ett ställe som ensam hygienist. Man måste vara hård från början och bestämd.”
- ”Folktandvården är definitivt att rekommendera som första arbetsplats!”
- ”Jag saknade lite av det som gäller assistans. Man måste kunna den biten också. Det krävs på de flesta arbetsplatser. Ska man vara flexibel måste man kunna ”allt” inom tandvården.”
- ”Som ny i Värmland är det svårt att få jobb. Arbetsgivarna (folktandvården) vill att vi skall vara tandsköterskor i botten.”
- ”Liksom med alla jobb är man nybörjare i början, känner sig säker vissa dagar och mindre säker andra dagar. Grunderna till jobbet tycker jag man fick i utbildningen, men man får nog räkna med att arbeta minst ett år, innan man har blivit ”varm i kläderna” och varit med om det mesta.”
- ”Det viktiga som ny hygienist är att ta det lugnt och inte ta på sig sånt man är osäker på, ha god tid på behandlingar då kommer man in lugnt i rutinerna.”
- ”Upplever olika krav från olika arbetsgivare vilket är frustrerande som nyutbildad med två arbetsgivare. Dessutom ensam som tandhygienist men med gott stöd av tandsköterska och tandläkare.”
- ”Läser nu tredje året på halvfart samt tandsköterskeutbildningen för att öka chanserna att få jobb. Brist på tandhygienist tjänster just nu.”
- ”Man är inte färdig för att man har fått en examen, man lär sig nya saker varje dag.”